

6. Középkori gazdaság: termelési technikák, technológiák a középkori és kora újkori Európában.

A középkori városok

Kónya Szofi 2025A

A középkort hagyományosan **Kr. u. 476 és 1492** közé helyezzük. Az 5–10. században a nyugat-eu.-i gazdasági berendezkedés a korai feudalizmus. Létrejöttéhez hozzájárult a korhoz mérten fejlett Róma öröksége. A Nyugatrómai Bir. bukása a területet ért külső támadásokkal függött össze. A **feudalizmus a földesúri földmagántulajdonon alapuló gazdasági-társadalmi berendezkedés.**

Uradalom: a középkori földesúri birtok gazdasági és igazgatási egysége. Központja udvarház /vár. Három fő részre osztható:

1. **majorság:** a földesúr saját kezelésében álló birtokrész. A jobbágy itt végzi a robotot.
2. jobbágytelkek (ház + kert + szántóföldből áll)
3. közös használatra szánt terület (pl. halásztó, legelő, erdő).

A jobbágyi köteleességek:

- földesúrnak: a majorságon robotot végezni + adózni (ez a földesúri adó Mo.-on 1351 óta a kilenced) + ünnepekkor ajándék
- királynak: terményhányadot/pénzt adózni
- egyháznak: tized (szintén terményhányad, később pénz)

A jobbágy függ a földesúrtól, mert...

- a **jobbágytelket** csak használatra kapja a földesúrtól a szolgáltatások ellenében, de **nem birtokolja** – viszont örökítheti
- **úriszék:** a földesúr bíraskodási joga jobbágyait érintő peres ügyekben

De: a **jobbágnak szabad költözési joga** van.

Több földművelési technika terjedt el a középkorban:

1. **Talajváltó gazdálkodás (4–7. sz.):** amint kimerült a talaj, továbbmentek az emberek, otthagyták
2. Agrárforradalom (11. sz. körül) → megjelent a **nehézeke, a borona és a szügyhám**, mely hatékonyabbá tette a földművelést. Elterjedt a két- és háromnyomásos gazdálkodás.
→ népességrobbanás, → jobb életkörülmények és megszűntek a hódító/zsákmányszerző támadások
Kétnyomásos gazdálkodás: egy bizonyos területnek a felét vetették be, másik felét ugaron hagyták = „pihentették”. Ezt félévente váltották.
3. **Háromnyomásos gazdálkodás:** a szántóföldeket harmadolták. Lényege, hogy az eddig említett ugar mellett egy tavaszi és egy őszi vetést hoztak létre, így a föld még többet „pihen”.
4. Kora újkor: 16. sz.-tól Ny-Eu.-ban elterjed a **vetésforgó**. Az ugar megújulását talajjavító növényekkel gyorsítják.

Ipar: céhek, manufaktúrák

Céh: az érett középkorban volt jellemző (Kr. u. 1000 után), **Nyugat- és Közép-Európa városaiban. Azonos szakmát űző iparosok érdekvédelmi szervezete.** Mesterekből áll. Az áru elkészítésének minden lépését ugyanő végzi. Szabott árak. Versenyt igyekszik megakadályozni a szűk felvevőpiac / a megélhetés biztosítása érdekében. **Magas minőségre** törekszik. Városonként, szakmánként egy: szűcsök, kovácsok, lakatosok stb. A város védelméért is tesz: a városfal egy-egy részének karbantartása.

Hogyan lett valakiből mester? Inas → segéd → vándorúton tökéletesíti a mesterségét → mesterremek + lakoma a többi mesternek → mester.

Manufaktúra: a kora újkor jellemző iparszervezési formája. Először Nyugat-Európában alakul ki (a 16. századtól). A termék gyártásának folyamatában minden lépést különböző emberek, a **bérmunkások** végeztek, őket a **(tőkés) vállalkozó**, a tulajdonos alkalmazta, A céhekhez hasonló magas szintű tudás nem szükséges. **Mennyiség > minőség** (tömegtermelés), a cél a **profit**. Létrejöttében szerepe volt a népességnövekedésnek, a földrajzi felfedezéseknek. Versenyalapú a termelés.

A manufaktúrák megjelenése összefüggött a **kapitalizmus / tőkés termelés** kibontakozásával, hiszen a tulajdonosnak megfelelő tőkével kellett rendelkeznie, hiszen ő biztosította a nyersanyagokat, szerszámokat és műhelyt.

A középkori város

Nyugat-Európában a mezőgazdaság fejlődése és a megnövekedett árutermelés miatt városok jöttek létre a 11–12. sz.-ban, először Észak-Itália és Flandria környékén.

Városalapító tényezők: kereskedelmi útvonal mentén, egyházi vagy uralkodói központban, régi római város helyén, eltérő domborzatú helyek találkozásánál, folyók mellett hídverésre alkalmas helyen...

Önkormányzatuk van: a város lakói választhatták saját tisztségviselőiket (polgármester = bíró; plébános); fő szerve a szenátus / magisztrátus, mely adót szed, rendet tart fenn, infrastruktúrát fejleszt stb. ...

Városi kiváltságok: vásártartási jog, árumeállító jog, a királynak egy összegben adózás joga, plébánosválasztási jog...

„A városi levegő szabadabbá tesz” → új társadalmi réteg: a **polgárság:** főleg kereskedelemmel és kézművességgel foglalkoznak (céhek). Plebejusok: városi szegények, de nem éltek jobbágyi sorban.

Nem voltak túlzottan higiénikusak; szűk utcák; túlszűfolttság; nincs csatornázás/szemétszállítás. Fallal voltak körbekerítve.

Távolsági kereskedelem a középkorban

- **Levantei:** Kínából, Indiából érkezett Európába selyem, gyapot és fűszerek – nemesfém, iparcikk ellentételezésért. Központi városa: **Bizánc**. Az érett középkorban Velence, Genova.
- **Hanza:** balti kereskedővárosok szövetsége (pl. Hamburg, Bréma, Lübeck, a 12. századtól). Kereskedő útvonalai a Balti- és az Északi-tengeren kötötték össze Ny- és ÉK-Európát. Ny-Eu. nyersanyagot importál, készterméket szállít.